

Úřad pro demokracii, lidská práva a pracovní záležitosti

Ministerstvo zahraničí USA

MEZINÁRODNÍ ZPRÁVA O NÁBOŽENSKÉ SVOBODĚ V ČESKÉ REPUBLICE ZA ROK 2015

Celé znění zprávy zprávy najdete na stránce Ministerstva zahraničí USA <http://www.state.gov/j/drl/rls/irf/>.

OFICIÁLNÍ SOUHRN

Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku, zajišťuje svobodu náboženského vyznání a uvádí, že každý má právo své náboženství změnit, zůstat bez vyznání a svobodně praktikovat. Ke konci roku byly ve stavu schvalování nové žádosti o registraci čtyř náboženských skupin, zároveň stát zamítl odvolání proti rozhodnutí o neudělení registrace dvou jiných náboženských uskupení. Stát pokračoval v navrácení či vyplácení majetku konfiskovaného církvím a náboženským skupinám během komunistické éry, nicméně stovky případů zůstávaly v projednávání či odvolacím procesu soudů. Prezident a další politici na celostátní i komunální úrovni opakovaně pronášeli netolerantní poznámky o muslimech. Politické hnutí Úsvit uspořádalo několik shromáždění proti islámu a přijímání muslimských uprchlíků. Dva vysocí státní úředníci se zúčastnili manifestace proti antisemitismu, kterou rovněž zaštitili.

Skupiny pořádaly protimuslimská shromáždění a zveřejňovaly na internetu blogy, v nichž se objevovala antisemitská prohlášení, popírání holokaustu, nacistická propaganda a protimuslimské nálady. Došlo k několika případům vandalismu s antisemitským podtextem a k zneuctění mešity. Vláda informovala o 45 antisemitských trestných činech v roce 2014. Poslední dostupná data z roku 2014 ukazují trojnásobný nárůst těchto činů oproti roku předchozímu. Obdobný nárůst v tomto období zaznamenala také Židovská obec.

Zástupci Velvyslanectví Spojených států amerických se sešli se zástupci Ministerstva kultury (MK) a čelními představiteli židovské, římskokatolické a protestantské obce, aby vyjádřili podporu vyřešení církevních majetkových restitučních nároků a diskutovali otázku náboženské tolerance. Velvyslanectví pokračovalo ve zdůrazňování významu restitucí či spravedlivé a odpovídající kompenzace za majetek zabavený obětem holokaustu, Židovské obci a církvím. Zástupci velvyslanectví reagovali na konkrétní žádosti o pomoc od amerických občanů, kteří jsou oběťmi holokaustu, a jejich rodin, které žádaly odškodnění. Zástupci velvyslanectví a Kanceláře zvláštního zmocněnce pro otázky holokaustu ministerstva zahraničí Spojených států se zúčastnili několika jednání v Evropském institutu odkazu šoa (ESLI), na kterých se hovořilo o pokroku organizace v plnění cílů Terezínské deklarace. Velvyslanec také při setkáních s židovskými, římskokatolickými, protestantskými a muslimskými náboženskými představiteli opakovaně vyjádřil podporu náboženské svobody.

ČÁST I. NÁBOŽENSKÁ DEMOGRAFIE

Americká vláda odhaduje počet obyvatel na 10,6 milionů (odhad k červenci 2015). Podle sčítání lidu, které proběhlo v roce 2011, 11 procent z celkového počtu obyvatel se hlásí ke katolickému vyznání, 7 procent neuvedlo žádné konkrétní vyznání a 3 procenta se hlásí k různým náboženským skupinám, včetně Českobratrské církve evangelické, Církve československé husitské a jiným protestantským církvím, dále k jiným křesťanským církvím, judaismu, islámu a buddhismu, přičemž 35 procent obyvatel je bez náboženského vyznání. Zbývajících 44 procent na otázku ohledně náboženského vyznání v rámci sčítání lidu neodpovědělo. Židovská obec registruje zhruba 2 800 členů, avšak akademici odhadují, že židů v České republice žije přibližně 10 000 a Federace židovských obcí uvádí odhad 15 000 – 20 000. Představitelé muslimské obce odhadují, že muslimů v zemi žije 10 000, z nichž většina jsou přistěhovalci.

ČÁST II. RESPEKT STÁTU VŮČI NÁBOŽENSKÉ SVOBODĚ

Právní rámec

Ústava explicitně neřeší náboženskou svobodu, nicméně Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku zaručuje svobodu náboženského vyznání a základní práva pro všechny bez ohledu na jejich vyznání či náboženskou příslušnost. Uvádí se v ní, že každý má právo změnit své náboženství nebo víru, anebo být bez náboženského vyznání; svobodně projevat své náboženství nebo víru buď sám, nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, „bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.“ Listina definuje náboženské společnosti, uznává jejich svobodu projevu víry veřejně či soukromě a právo spravovat své záležitosti nezávisle na státu. Je v ní také uvedeno, že nikdo nemůže být nucen vykonávat vojenskou službu, pokud je to v rozporu s jeho svědomím nebo s jeho náboženským vyznáním. Rovněž uvádí, že podmínky náboženské výuky ve státních školách by měly být stanoveny zákonem.

Listina stanoví, že výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu „veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti, nebo práv a svobod druhých.“

Zákon uvádí, že v otázkách náboženství je příslušný Odbor církví MK. Přestože se náboženské společnosti nemusí ze zákona registrovat a mohou svoji

náboženskou činnost vykonávat bez registrace, mají možnost registrovat se na MK. Zákon zavádí dvoustupňový systém registrace náboženských společností. Ministerstvo kultury posuzuje žádosti o registraci prvního a druhého stupně na základě vstupních informací ostatních vládních orgánů a externích poradců. Zákon nestanoví MK žádný termín, do kdy musí o registrační žádosti rozhodnout.

Žadatelé, jejichž registrace byla zamítnuta, se mohou odvolat k MK a požádat o přezkum rozhodnutí. Pokud je jejich žádost opět zamítnuta, mohou podat odvolání k soudu.

Pro splnění požadavků na registraci I. (nižšího) stupně musí mít náboženská společnost alespoň 300 dospělých členů s trvalým pobytem na území státu, zakládající listinu, v níž jsou uvedeny základní charakteristiky učení víry a jasně definovanou strukturu hmotné odpovědnosti. Registrace prvního stupně přiznává církvi omezené daňové výhody, včetně zproštění úrokových sazeb, daní z dárcovství a členských příspěvků. Zavádí povinnost předkládat výroční zprávu o činnosti, vést rozvahu a evidovat využívání finančních prostředků.

Pro registraci II. stupně musí být církev registrována u Odboru církví minimálně 10 let a po dobu své registrace předkládat výroční zprávy. Počet členů se musí rovnat minimálně 0,1 procentu celkové populace, tj. k církvi se musí hlásit zhruba 10 600 osob, což církev dokládá jejich podpisy. Registrace druhého stupně opravňuje církev k čerpání státních dotací. Navíc duchovní pouze těchto registrovaných (II. stupeň) církví a náboženských společností mohou oficiálně oddávat a sloužit jako vojenští či vězeňští duchovní. Vězni, kteří patří k neregistrovaným náboženským skupinám či církvím s registrací I. Stupně, mohou být navštěvováni svými vlastními duchovními mimo systém vězeňské duchovní služby.

Náboženské společnosti registrované před rokem 2002 nemusely splnit požadavky pro registraci druhého stupně, byly registrovány automaticky.

V České republice působí 38 státem registrovaných církví. 16 z nich disponuje registrací prvního a 22 registrací druhého stupně.

Neregistrované církve se mohou volně shromažďovat a vést bohoslužby, ale nemohou kolektivně vlastnit majetek. Zákon nabízí neregistrovaným náboženským skupinám možnost založení občanského sdružení, které bude spravovat jejich majetek.

Zákon o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi zplnomocňuje vládu k navrácení pozemků a dalších majetků náboženským společnostem a církvím, kterým byly tyto majetky konfiskovány v době komunismu, a které jsou stále v držení státu. Jejich celková hodnota se odhaduje na zhruba 75 miliard korun (\$3,1 mld.) Zákon vyčlenil také 59 miliard korun (\$2,6 mld.) na finanční vyrovnání za pozemky, které již nelze vrátit. Tato suma bude vyplacena v průběhu 30 let sedmnácti registrovaným (II. stupně) církvím, které před přijetím zákona dostávaly státní dotace. Jedná se například o Římskokatolickou církev, Federaci židovských obcí, Českobratrskou církev evangelickou, Československou církev husitskou a další církve. Vláda přiznala více než 79 procent finančních kompenzací Římskokatolické církvi. Náboženské spolky disponovaly jednorozhodnou lhůtou končící v roce 2013, k tomu, aby podaly své restituční nároky na konfiskované pozemky a jiný majetek, o nichž rozhoduje vláda. Pokud vláda zamítne majetkové požadavky, může žadatel podat vůči rozhodnutí soudní odvolání.

Zákon zajišťuje finanční podporu státu církvím s registrací II. stupně. Zároveň obsahuje ustanovení, které postupně utlumí přímou finanční podporu státu církvím a náboženským skupinám v průběhu sedmnáctiletého období.

Zákon povoluje, aby církve a náboženské společnosti s registrací druhého stupně mohly s povolením MK vyučovat náboženství na státních školách. V současné době o povolení požádalo a povolení získalo 11 z 21 církví, které mají registraci druhého stupně. Učitelé jsou zajišťováni církvemi a mohou být, či nemusí být placeni státem. I když je dle zákona náboženská výchova na státních školách nepovinným předmětem, ředitelé škol musí zavést vyučování víry náboženské skupiny, pokud sedm studentů z jedné třídy, kteří patří ke stejné církvi, o takový předmět projeví zájem.

Dle trestního zákoníku je trestným činem popírání nacistické, komunistické či jiné genocidy. Zákon stanoví nepodmíněné tresty od šesti měsíců do tří let za veřejné popírání, zpochybňování nebo snahu odůvodnit nacistickou genocidu. Mimo zákon je také postaveno podněcování k nenávisti na základě náboženství, za které je trestní sazba až tři roky nepodmíněně.

Církevní pracovníci z jiných zemí musí získat povolení k dlouhodobému pobytu a pracovní povolení, pokud chtějí v zemi být déle než 90 dní. Není zavedena speciální vízová kategorie pro církevní pracovníky. Zahraniční misionáři a

církevní představitelé musí splnit podmínky pro udělení běžného pracovního povolení.

27. leden je ze zákona Mezinárodním dnem památky obětí holocaustu.

Výkon vlády v praxi

Náboženská společnost Cesta Guru Járy prohlásila, že její členové byli podrobena náboženské perzekuci ze strany vlády. V roce 2014 brněnský Krajský soud odsoudil v nepřítomnosti vůdce skupiny Jaroslava Dobeše a členku skupiny Barboru Pláškovou za trestný čin znásilnění. V květnu Vrchní soud v Olomouci zrušil tento rozsudek a nařídil nové projednání. Dobeš a Plášková byli v detemčím, zařízení v Manile, kde požádali o azyl z náboženských důvodů. Dobeš se proti zamítnutí své žádosti o azyl odvolal.

Dánská lidskoprávní nezisková organizace Soteria se zabývala vyšetřováním tohoto případu. Ve své zprávě z roku 2015 uvedla, že členové této společnosti byli nábožensky diskriminováni a došlo k možnému porušení jejich lidských práv ze strany policie, v rámci soudních procesů a rovněž ve spojitosti s mediální kampaní proti Dobešovi a jeho blízkým spolupracovníkům.

Představitelé Českého helsinského výboru a lidskoprávní organizace Lidská práva bez hranic sepsali otevřené dopisy, v nichž vyjádřili své obavy o případ Dobeše a Pláškové.

MK v únoru zamítlo žádost o registraci I. stupně České pravoslavné církvi. Proti tomuto rozhodnutí podala tato náboženská skupina odvolání. V červenci MK odvolání zamítlo. Řád Strážců koruny a meče krále železného a zlatého podal odvolání vůči zamítnutí jejich žádosti o registraci I. stupně z roku 2014. Jejich odvolání zamítlo MK v dubnu. V obou případech MK zamítlo odvolání na základě podvodného jednání v souvislosti se sběrem podpisů minimálního počtu 300 stoupců, nutného pro podání žádosti. Ani jedna z náboženských skupin nepodala odvolání k soudu.

MK během roku neudělilo registraci žádné církvi ani náboženské společnosti. Ke konci roku zůstávaly ve stavu schvalování čtyři žádosti těchto náboženských skupin: Lvi kulatého stolu, Řád Zemí Koruny české, které požádaly o registraci v roce 2014, dále Rytíři templářského řádu, kteří o registraci požádali v březnu a náboženská společnost Cesta Guru Járy, jejichž žádost byla podána v červenci.

Sedmnáct náboženských skupin s registrací II. stupně získalo od státu přibližně 3, 5 miliardy korun (\$145 mil.) Vláda vyplatila zhruba 1, 4 miliardy korun (\$58 mil.) formou státního příspěvku a 2,1 miliardy korun (\$87 mil.) jako součást kompenzace za majetek v soukromém a státním vlastnictví, který nebude církvím navrácen. Pět z 22 náboženských skupin s registrací II. stupně odmítlo veškerou státní podporu. Bratrská jednota baptistů sice pobírala státní příspěvek, ale rozhodla se odmítnout kompenzaci za nenavrácený majetek.

Na základě žádostí různých náboženských společností vyplatilo MK 4,5 milionů korun (\$186 000) formou grantů na nábožensky zaměřené kulturní aktivity.

Stát se i nadále zabýval řešením zbývajících případů církevních restitucí. Mezi ně patřily i nároky představitelů Římskokatolické církve a dalších náboženských skupin, týkající se majetku zabaveného během komunistické éry. Přestože stát vrátil většinu katolických kostelů, far a klášterů již v devadesátých letech minulého století, většina pozemků a lesů, které dříve patřily katolické církvi, zůstávala v rukou státu a je navracována až v rámci legislativní úpravy restitučních zákonů z roku 2012. V období od ledna do října stát vyrovnal 2148 restitučních nároků náboženských skupin, týkajících se zemědělského majetku a 249 nároků na majetek nezemědělský. K říjnu 2015 nebylo vyřešeno 4 056 restitučních nároků na zemědělský majetek a na 1544 majetků nezemědělského charakteru. Ke konci roku bylo evidováno 158 probíhajících odvolacích soudních řízení vůči rozhodnutí státu ve věcech církevních restitucí.

V souladu s restitučními zákony Židovská obec Brno opětovně podala žádost o navrácení majetku ve vlastnictví Ministerstva práce a sociálních věcí. Ministerstvo zpochybnilo nárok obce na majetek a v roce 2014 žádost odmítlo. Židovská obec Brno se odvolala k Městskému soudu v Brně. Ke konci roku čekal případ na projednání.

Prezident Zeman a několik dalších politiků veřejně přirovnali islám k terorismu. V červnu prezident Zeman v rozhovoru pro média uvedl, že si islám v zemi nepřeje. V říjnu na veřejném setkání pronesl, že muslimští uprchlíci by nerespektovali zákony země a snažili by se aplikovat právo Šaría. V listopadu přednesl kritické poznámky vůči islámu na pražské manifestaci organizované sdružením populistických uskupení Blok proti islámu. Několik vládních i opozičních politiků včetně premiéra, prezidenta kritizovalo v celostátních médiích a označilo jeho projevy za úmyslné šíření strachu.

Opoziční politické hnutí Úsvit, které je zastoupeno v parlamentu, uspořádalo několik manifestací proti islámu a přijímání muslimských uprchlíků. Některých z těchto manifestací, které proběhly ve velkých městech, včetně Prahy, Brna a Ostravy se zúčastnily stovky protestujících. Zároveň proběhlo několik protestních akcí na podporu uprchlíků, obvykle jako projev přímé opozice vůči těmto antimuslimským a antiuprchlickým protestům.

Ministerstvo vnitra (MV) pokračovalo v monitorování aktivit skupin a politických stran, propagujících antisemitské názory, včetně Národní demokracie, Národního obrození a Dělnické strany sociální spravedlnosti. MV ohlásilo 25 extrémně pravicových hudebních vystoupení, na nichž účastníci vyjadřovali antisemitské a neonacistické postoje.

V prosinci byl předseda Národní demokracie Adam Bartoš spolu s dalšími členy této strany obviněn z podněcování k nenávisti a hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob. Obvinění byli na základě dokumentu, v němž písemně vyjádřili podporu antisemitského procesu z roku 1899, známého jako Hilsneriáda. Bartoš pokračoval v uveřejňování svých antisemitských příspěvků na internetu, včetně prohlášení, že holokaust, tak jak je dnes prezentován, je příkladem konspirace. Dále vyzval Evropský židovský kongres k omluvě za to, co nazývá „nespravedlnostmi způsobenými Židy národu“.

V lednu zveřejnil bývalý lídr opoziční strany Úsvit přímé demokracie na svém facebookovém profilu příspěvek, v němž vyzýval k „ochraně dědictví našich předků před islámem“ a nabádal občany k „venčení prasat a psů v blízkosti mešit“.

V dubnu se místopředseda Senátu Přemysl Sobotka a ministr kultury Daniel Herman zúčastnili každoročního pochodu a koncertu proti antisemitismu, jemuž také věnovali záštitu. Návštěvnost této akce byla zhruba 900 lidí.

Stát financoval nábožensky orientované kulturní aktivity jako Noc kostelů, Husitský festival - Připomínka 600. výročí upálení mistra Jana Husa; přípravu nové trvalé expozice v Jeruzalémské synagoze, Kristfest pořádaný Apoštolskou církví a s katolickou církví spojenou Romskou pouť.

Česká republika je členem Mezinárodní aliance pro připomínání holokaustu a zakladatelem ESLI, která sídlí v Praze.

ČÁST III. RESPEKT SPOLEČNOSTI VŮČI NÁBOŽENSKÉ SVOBODĚ

MV v roce 2014, tj. v posledním roce, ke kterému byla k dispozici data, registrovalo celkem 45 trestných činů s antisemitským podtextem, oproti 15 případům v roce předešlém. Tento trojnásobný nárůst byl způsoben především značným vzestupem počtu urážlivých příspěvků na internetu. V roce 2014 Pražská židovská obec oznámila 43 antisemitských incidentů, včetně jednoho fyzického útoku, při němž byla oběť napadena zezadu, když se vracela z bohoslužby Roš ha-šana. Dále ohlásila škody na majetku, sprejování antisemitských poznámek a nacistických symbolů, vyhrožování prostřednictvím telefonu, emailů, textových zpráv, sociálních sítí a obtěžování. Studie, kterou Židovská obec v Praze každoročně zpracovává, uvádí, že se počet antisemitských textů na internetu zvýšil z 82 v roce 2012 na 156 v roce 2013 a na 191 v roce 2014.

Podle odhadů neziskové organizace In Iustitia, která zdůraznila, že uvedená čísla jsou předběžná a čekají na potvrzení, došlo během roku k ohlášení 25 protinábožensky zaměřených incidentů, z nichž 21 bylo namířeno proti muslimům a 4 vůči židům. Podrobnosti těchto případů nebyly uvedeny. V červnu neonacistická organizace Dělnická mládež, spřízněná s Dělnickou stranou sociální spravedlnosti zorganizovala v Brně demonstraci proti imigraci a islámu. Organizátoři napadli účastníky protidemonstrace, která se konala na podporu imigrantů. Podle policie se do protestu zapojilo 1200 lidí, z toho 700 odpůrců imigrantů a 500 příznivců. Sedm lidí bylo zatčeno, dva lidé jsou podezřelí z podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod člověka a další z důvodu zapálení státní vlajky.

Skupina Islám v České republice nechceme zorganizovala zhruba 20 antiislámských demonstrací po celé republice. Skupina silně odmítala přijímání muslimských uprchlíků a vyzývala k omezení muslimské komunity v zemi, včetně postavení porážky halal mimo zákon.

Bezprostředně po teroristických útocích v Paříži a Tunisku a migrační krizi v Evropě, populisté a skupiny, které bývají komentátory a politiky obecně označovány za extrémně pravicové, jako je Blok proti islámu, uspořádali několik antiislámských demonstrací v hlavním městě a dalších velkých městech, včetně Brna, Ústí nad Labem a Ostravy. Demonstrací se v některých případech zúčastnily stovky lidí. Několik politiků, včetně premiéra Sobotky tyto demonstrace kritizovalo.

MV a Federace židovských obcí uvádí, že neonacistické skupiny, některá nacionalistická uskupení a určité islámské skupiny opakovaně vyjadřovaly antisemitské názory. Hnutí, jako například Národní odpor a Autonomní nacionalisté, pořádala veřejná shromáždění a publikovala na internetu blogy, které obsahovaly antisemitské výroky, popíraly holokaust, šířily neonacistickou propagandu a protimuslimské nálady.

V listopadu průzkum agentury STEM ukázal, že se 83 % respondentů obává šíření islámu v zemi, jakožto důsledku migrační krize.

V srpnu byla rozbita okna brněnské mešity. K odpovědnosti se nepřihlásil žádný jednotlivec ani skupina. Policie tento případ prošetřovala. Do konce roku nebylo v tomto případě vzneseno obvinění.

Nadační fond obětem holokaustu, založený Federací židovských obcí, přispěl 4, 8 milionů korun (\$198 000) čtrnácti institucím, které zajišťují zdravotní a sociální péči pro přibližně 500 žijících obětí holokaustu. MK se zavázalo v průběhu následujících pěti let vyčlenit 100 milionů korun (\$4,1mil.) pro projekty uchovávající připomínku holokaustu, které jsou spravovány touto nadací.

ČÁST IV. POLITIKA VLÁDY SPOJENÝCH STÁTŮ

Velvyslanectví Spojených států oslovilo úředníky Ministerstva kultury, zejména Odbor církví ohledně otázek, týkajících se náboženské svobody.

Pracovníci velvyslanectví podporovali snahy vládních činitelů a náboženských skupin dořešit církevní restituce. Velvyslanectví opakovaně zdůraznilo důležitost majetkových restitucí nebo spravedlivé kompenzace v případech, kdy majetek již vrátit nelze, ve stále nedořešených případech majetku zabaveného obětem holokaustu, židovským obcím a církvím.

Zaměstnanci velvyslanectví se účastnili schůzek k restitučním záležitostem se zástupci MK, římskokatolických a protestantských církví a Federací židovských obcí. Úředníci velvyslanectví vyřídili dvě konkrétní žádosti o pomoc amerických občanů – obětí holokaustu, kteří se domáhají odškodnění za majetek, který jim byl v minulosti zabaven. Představitelé Kanceláře zvláštního zmocněnce pro otázky holokaustu ministerstva zahraničí Spojených států a zástupci velvyslanectví se sešli s představiteli ESLI a úředníky Ministerstva zahraničních věcí, aby zhodnotily pokrok v plnění cílů Tereziánské deklarace.

Deklarace vyzvala státy, aby řešily problémy sociální situace přeživších holokaustu, zabavených nemovitostí, ukradených uměleckých děl, judaiky a otázky vzdělávání o holokaustu a jeho památce. Dále řešili otázky týkající se založení institutu ESLI. Ministerstvo zahraničí Spojených států i nadále financovalo a podporovalo činnost ESLI.

V lednu se Zvláštní vyslanec USA pro monitorování a potírání antisemitismu zúčastnil 4. mezinárodní konference Let My People Live, která se konala v Praze a v Terezíně u příležitosti Mezinárodního dne památky obětí holokaustu s tématem problematiky antisemitismu a zločinů z nenávisti v Evropě.

Velvyslanec a další zástupci velvyslanectví se setkali s představiteli katolických, protestantských, židovských a muslimských skupin, kdy opětovně zdůraznili svou podporu náboženské svobodě a vyslechli názory těchto skupin na rozvoj náboženské svobody v zemi.